

<http://doi.org/10.31861/pytlit2025.111.054>

УДК 821.112.2(436) – 31Гас.09:177.61

«ПРИМХИ ПРИСТРАСТІ» МАРКУСА ГАССЕРА: НЕФІКЦІЙНИЙ ЛЮБОВНИЙ РОМАН ПРО ЛІТЕРАТУРУ

Юлія Ісапчук

orcid.org/0000-0001-7542-6100

y.isapchuk@chnu.edu.ua

Кандидатка філологічних наук, асистентка

Кафедра зарубіжної літератури та теорії літератури

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Вул. Коцюбинського, 2, 58002, м. Чернівці, Україна

Анотація. Розглянуто книжку австрійського літературознавця та письменника Маркуса Гассера (1967 р. н.) «Примхи пристрасті: Історії про книжки та кохання» («Die Launen der Liebe: Wahre Geschichten von Büchern und Leidenschaften», 2019) в аспекті діалогу фікційної і нефікційної літератур. Проаналізовано її структуру, що складається зі свого роду мініпередмови (девізу) та одинадцяти частин, поділених на п'ятнадцять розділів, і демонструє номінативну природу композиційного кільця. Підкреслено, що М. Гассер використовує стильові принципи жанру «love story», які посилюють авторську інтенцію захопливо відтворити фабулу нефікційного тексту. Клішовані заголовки частин книжки виказують стадії та / або варіанти розвитку взаємин між закоханими, що у результаті завершується традиційною для любовних романів щасливою кінцівкою. Часопросторова організація книжки показує доволі широку географію та охоплює шістнадцять приватних історій XIX–XX ст. Зважаючи на авторський концепт примхливості кохання, наявні різні інтерпретаційні констеляції любовних взаємин, основані насамперед на досвіді гетеросексуальних пар. Класифіковано автобіографічні подружжя-прототипи (Бовлзи, Дж. Гебріел й М. Лаврі), скандальні (Джордж Еліот і Дж. Г. Льюїс, Е. Баррет й Р. Бравнінг), зіркові (С. Плат і Т. Г'юз, Й. Оно й Дж. Леннон), епістолярна (Б. фон Арнім та Й. В. фон Гете) і пари літературної інспірації (Е. Бронте та лорд Байрон), класичні / реальні любовні трикутники (Голсворсі; І. Гваданіні, В. Набоков і В. Слонім; Р. Антельм, Д. Масколо й М. Дюрас) та умовні

любівні трикутники (літературна пара та їх творець – Дж. Апдайк і Г. Г. Маркес). Виокремлено приклад гомоеротизму (Е. М. Форстер) та афективний пошук любові (Дж. Фрейм).

Ключові слова: Маркус Гассер; «Примхи пристрасті»; кохання і творчість; любовний / романтичний роман; нефікційна література; жанр; стиль; композиція.

Історії про кохання привертають загальну увагу з дописемних часів людства як соціально-біологічного виду істот, що прагнуть до взаємодії. Поступово найбільш показовий приватний сторітелінг акумулюється і модифікується у типізовані фабули (не)щасливих стосунків закоханих / пошлюблених пар у мистецтві, релігії, філософії тощо. У західній цивілізації доба романтизму, посиляючись на зразки попередніх епох (особливо середньовічну та сентиментальну парадигми любові), піднесла почуття пристрастного кохання до квінтесенції людського існування. Кіноіндустрія та масова культура ХХ ст. підхопила та тиражувала, як правило, ці хворобливі стани у сфері інтимності, нормалізувавши естетику деструктивних взаємин. У першій чверті ХХІ ст. фіксуємо, з одного боку, затребуваність у гармонійних стосунках, незалежно від вікових, гендерних, світоглядних упереджень щодо ідеї «справжнього» кохання, з іншого ж – традиційну популярність любовних / романтичних романів серед жінок-читачок, попри їх сумнівну художню цінність.

Українське академічне літературознавство поступово включає до сфери своїх зацікавлень найпоширеніші різновиди жанрової літератури (детектив, фентезі, горор, янг едалт), куди зараховують (тривіальний) любовний роман. Власне наразі не існує загальноприйнятого вітчизняного терміна для позначення мелодраматичних романів із центральною історією кохання як сюжетного стержня («love story») (пор. з Danesi 2019) й оптимістичною кінцівкою (“HEA – Happily Ever After” ending) (Ramsdell 2012: с. 4–6; Roach 2016; Wherry 2014: с. 53), не кажучи про відповідні сучасні жанрові різновиди (ромкоми, ромфентезі, темні / регентські / еротичні / мультикультурні любовні романи тощо) (Анікіна і Мельник 2023: с. 56; Ramsdell 2012: с. 47–572; Wherry 2014: с. 57–62). За аналогією до англомовних та

німецькомовних досліджень, у своїй розвідці послуговуємося основними назвами: «романтичний роман» (англ. “romantic romance”, “romance”, “popular romance”, “romance story”) (Ramsdell 2012; Ramsdell 2018) та «любовний роман» (нім. «Liebesroman») (Анікіна і Мельник 2023: с. 56; Schwaner 2021), які також паралельно функціонують у термінологічному вжитку авторів, видавців та оглядачів новітньої (перекладної) жанрової літератури українського книжкового ринку (*Як розрізнати...* 2025).

Схоже, але більш осмислене, термінологічне різноманіття стосується й літератури nonfiction із вітчизняними відповідниками: нефікційна література, документалістика, література факту тощо (Варикаша 2010; Галич 2013), яка в Україні з маргінального явища поч. ХХІ ст. (Колошук 2009) перетворилася в сучасний популярний сегмент читацьких та літературознавчих практик. Власне її дефініційну «нехудожність» активно підважують у науковому колі (*Художній потенціал...* 2024; Tabakow und Strobl 2025), що слугує ретельнішому підходу до окреслення цих «хитких» меж. У свою чергу пропонуємо поглянути на продуктивність діалогу між фікційною та нефікційною літературою на прикладі (не)фікційної книжки Маркуса Гассера «Примхи пристрасті: Історії про книжки та кохання» («Die Launen der Liebe: Wahre Geschichten von Büchern und Leidenschaften», 2019).

М. Гассер (1967 р. н.) є австрійським фаховим літературознавцем і письменником, який наразі мешкає у м. Цюрих (Швейцарія). Він вивчав германістику, англістику та американістику в університеті м. Іннсбрук (Австрія), працював літературним критиком у кількох німецькомовних виданнях і до виходу на пенсію викладав курси з сучасної німецькомовної та світової літератур, з жахів та трилеру переважно у своїй Альма-матер. Так, М. Гассер є автором монографій про постмодернізм, протиставлення роману та філософії, про творчість Даніеля Кельмана, а також ряду науково-популярних праць про вибірку книг для читання та романних інтерпретацій історії людства.

Зазначимо, що з 2017 р. М. Гассер веде літературознавчий ютуб-канал «Література є усім» («Literatur ist Alles»), що пропонує глядачам наразі 333 відео тривалістю від 5 хв до 1,5 год насамперед про світове письменство та поради з письменницької майстерності.

Про успішність каналу свідчить актуальна чисельність підписників (понад 30 тис.) і загальна кількість переглядів (більше 4,2 млн) (*Literatur ist Alles* 2017–2025). До того ж він має сторінку в інстаграмі та канал у тіктоці з аналогічною назвою та подібним контентом.

Віднедавна М. Гассер став письменником, опублікувавши два романи з історичним тлом: «Змова круків» («Die Verschwörung der Krähen», 2022) та «Ліль» («Lil», 2024). У дебютному романі мовиться про Лондон 1700-го р. із центральною сюжетною лінією довкола класика англійської літератури Даніеля Дефо, в другому – про історію нью-йоркської мільйонерки кінця XIX ст. Ліліян Каттінг, що отримав схвальні відгуки у швейцарських критиків. Отже, М. Гассер має змогу використати досвід залюбленого у літературу науковця для написання власних художніх текстів, які б вирізнялися мистецькою цінністю і викликали читацький інтерес.

На наше переконання, вищезгадані гассерівські «Примхи пристрасті: Історії про книжки та кохання» можна розглядати як перехід від нефікційної до фікційної літератури, що поєднує у собі фахові літературознавчі інсайти, адресовані потенційним реципієнт(к)ам окресленого літературного продукту. Адже маємо справу з прикладом літератури факту (нім. «Sachliteratur»), що, послуговуючись класичним арсеналом стильових та композиційних засобів романтичних романів, презентує любовні історії передовсім зіркових письменницьких пар минулих епох, які продовжують відлунювати суспільним резонансом.

«Примхи пристрасті» містять одинадцять частин, поділених на п'ятнадцять розділів, що описують різні стани закоханості творчих людей у контексті впливу на історію літератури. Підкреслимо, що вони розміщені не у хронологічному порядку, не в залежності від національної приналежності персонажів. Натомість М. Гассер використовує композиційні принципи жанру “love story”, які посилюють авторську інтенцію захопливо відтворити фабулу нефікційного тексту. У девізі (нім. Motto) або своєрідній мініпередмові до книжки літературознавець пояснює свою концепцію:

На відміну від деяких романів, у цій книжці не вигадані жодна особа й жодна подія. Її автор переймався лише одним: бажанням розповісти правдиві історії так, щоб вони не програвали витворам фантазії (Гассер 2023: с. 6).

Клішовані заголовки частин книжки, як-от «Жага» («Verlangen»), «Двоє як одне» («Zu zweit eins»), «Двоє поодиноці» («Zu zweit allein»), «Знову разом» («Wiedervereint»), демонструють стадії та / або варіанти розвитку взаємин у сфері інтимності. Тому в результаті загальна велика історія кохання «Примх пристрасті» завершується обов'язковою для жанру «любовний роман» щасливою кінцівкою. Ці назви підкреслюють також типовий стиль романтичних романів, що апелюють до гіперболізованих станів закоханих і відгукуються емоційними сенсами.

Упадає в око номінативна природа композиційного кільця книжки, утвореного експозиційною частиною «Безсмертна пара» («Das unsterbliche Paar») і першим розділом «Про кохання, яке не минає» («Von der Liebe, die niemals endet»), та останньою частиною «Кохання, яке не минає» («Eine Liebe, die niemals endet») й заключним розділом «Ми побачимося незабаром» («Wir sehen uns bald»). У такий спосіб кільце поєднує між собою знакові пари середини ХХ ст.: літературну (Сильвія Плат і Тед Г'юз) та музикальну (Йоко Оно та Джон Леннон), а останній союз – із менш відомим поетичним подружжям вікторіанської доби (Елізабет Баррет і Роберт Бравнінг).

Зачин довкола американської письменниці та англійського поета становить єднальну ланку між усіма розділами книжки, наголошуючи на ключових моментах оповіді про подібні примхливі стани інших закоханих пар. Поза цим, як зізнається М. Гассер в інтерв'ю для німецького радіо Культура, «їхня напівкримінальна, напівтрилерна історія стала імпульсом для написання книжки» (тут і далі переклад наш. – Ю. І.) (Gasser 2019a). Ця безпосередня трагічна історія кохання розкривається у четвертому розділі «Я існую на світі лише, щоб ти мене кохав» («Ich bin überhaupt in der Welt, damit du mich liebst») і частково зміщує акценти причин суїциду С. Плат з вини чоловіка на її психічний стан.

Свого роду епілогом «Примх пристрасті» є частина під назвою «Джерела, коментарі» («Quellen, Erklärungen»), де мовиться про важливі зауваги щодо створення кожного розділу з переліком фахової літератури:

Навряд чи хтось заперечить, що в багатьох літературних персонажах є щось від їхніх авторів і від людей, з якими ці автори зустрічалися. Автори присвячують своє життя поєднанню досвіду з вигадкою. Реальність і фантазія зливаються в те, що називається літературою, і тим, хто ознайомився з життєвими обставинами письменників та їхнім мистецтвом перевтілення, книжки відкривають більше, ніж іншим (Гассер 2023: с. 200).

Отож оповідна характеристика цього структурного елементу виказує ознаки науково-публіцистичного стилю та акцентує природу її фактуальності. Автор ніби закликає нас заглибитися в критичну (секундарну) літературу про своїх персонажів для того, щоб перевірити істинність цих любовних оповідок. При цьому в розділах книжки відсутні вставні частини, які б натякали або імітували нефікційну літературу та відволікали увагу від захопливого сюжету. Ба більше, кожен розділ можна прочитати як окрему завершену любовну історію.

У вищезгаданому інтерв'ю М. Гассер уточнює мотивацію свого задуму, що пов'язана з демонстрацією перетворення життєвого матеріалу в художній наратив:

Мені завжди йшлося про те, як письменники переживали досвід своєї історії кохання, були щасливими чи нещасливими, тобто в цьому випадку як вони страждали і як вони тоді це перетворили, трансформували в літературу. Чи вони збрехали, чи сказали правду. Це було, власне, одне з ключових питань, яке також зацікавить читачів та читачок (Gasser 2019a).

Підзаголовок книжки в оригіналі «Правдиві історії про книжки та страждання» («Wahre Geschichten von Büchern und Leidenschaften») (Gasser 2019b), по-перше, наголошує на справжності зображених подій, і у такий спосіб, частково маніпулює з горизонтом очікування реципієнтів та реципієнок тексту. По-друге, спостерігається романтизація та мелодраматизація стилю книжки як

все ж таки жанру нефікційної літератури. Водночас виникає асоціація з класичним текстом німецької літератури та її найвідомішим репрезентантом у світі – Йоганном Вольфгангом фон Гете зі своїм сентиментальним епістолярним романом «Страждання юного Вертера» («Die Leiden des jungen Werthers», 1774), що теж базується на життєвому досвіді автора.

Український переклад книжки, що вийшов друком у 2023 р., звісно, додає свої нюанси під час її прочитання, видозмінюючи смислові акценти, мабуть, під запити локальних реципієнтів та реципієнток. Ми не ставимо собі за мету зробити аналіз якості перекладеного тексту, однак звернемо увагу на адаптацію назви. Так, спостерігаємо лексичні «підміни», де замість «примх кохання» виринають «примхи пристрасті», коли підзаголовок позбавлений епітету «правдивий» по відношенню до історій, а слово «страждання» замінено на «кохання». Останнє, очевидно, ототожнює ці почуття і пояснює перестановку цих слів, позаяк більшість оповіджених подій вказують на нездорові стосунки творчих людей, незалежно від того, чи позначати ці стани примхами кохання в оригіналі, чи – примхами пристрасті в перекладі.

Просторова організація книжки показує доволі широку географію походження та перебування її персоносфери, не хибуючи виключно європо- та американоцентричною репрезентативністю літератури. Тому, крім місця дій переважно в Великобританії і США, а також у Німеччині та Франції, персонажі пов'язані з топосами інших регіонів світу: Нова Зеландія, Північна Африка (Алжир, Марокко), Азія (В'єтнам, Індія, Китай), Латинська Америка (Колумбія, Мексика). З одного боку, екзотичність названих локацій посилює романтичний пафос «Примх пристрасті», що наближує її до стилю класичних (історичний, пригодницький, психологічний) та нових (темний, мультикультурний, ромком, квір) жанрових різновидів любовного роману (пор. з Schwaner). З іншого боку, спостерігається дослідницька типізація міжособистісних близьких стосунків, незалежно від їхнього ареалу, та обґрунтована екстраполяція на життєпис центральних персонажів автобіографічних текстів цих авторів та авторок, що свідчить про нефікційність книжки.

Часові означники «Примх пристрасті» охоплюють шістнадцять приватних історій з ХІХ та ХХ ст., надаючи можливість об'єктивно оцінити їх як завершені явища минулого. Водночас авторський стиль тлумачення не до кінця dokonаних фактів підкреслює ігрову функцію художнього образу та сприяє заповненню лакун у біографіях розглянутих постатей. Фіксуємо три оповіді з ХІХ ст. (про романтично налаштованих читачок Беттіну фон Арнім й Емілі Бронте та вже згадуване подружжя Бравнінгів) і тринадцять оповідей з ХХ ст. (від довоєнної саги Джона Голсворсі до мультикультурного кохання Маргерит Дюрас або епічної любові Габріеля Гарсія Маркеса).

Зважаючи на авторський концепт примхливості людських почуттів, у книжці наявні різні інтерпретаційні констеляції любовних взаємин. Так, подружжя Джейн і Пол Бовлзів вважається автобіографічним прототипом для Кіт та Порта Морсбі в романі американського автора П. Бовлза «Під прихистком небес» (“The Sheltering Sky”, 1949) подібно до Джен (Гебріел) та Малкольма Лаврі для Івонни та Джеффрі у романі британо-канадського письменника М. Лаврі «Під вулканом» (“Under the Volcano”, 1947). Об'єднує ці пари й локація у «пустельних» регіонах світу (Сахара та Мексика) з відповідною семантикою топосів.

В аспекті скандальності та / або неприйняття суспільством доцільно розглядати вікторіанські письменницькі подружжя Джордж Еліот – Джордж Генрі Льюїс та Елізабет Баррет – Роберт Бравнінг, де саме жінка-авторка відстоює своє право на шлюб із коханим чоловіком. У 2-й пол. ХХ ст. до них умовно можна доєднати раніше названі англомовні союзи-селебріті С. Плат – Т. Г'юз та Й. Оно – Дж. Леннон. Якщо взаємини перших хвилюють більше читачів та читачок роману С. Плат «Під скляним ковпаком» (“The Bell Jar”, 1963), то стосунки других входять до кола інтересу світової бітломанії.

Епістолярну пару утворює молода представниця гайдельберзької школи романтиків Б. фон Арнім та на той час уже зрілий всесвітньо відомий ваймарський класицист Й. В. фон Гете:

Власне, Гете майже нічого не знав про Беттіну Brentano (Бrentano – її дівоче прізвище. – *Ю. І.*), яка впурхнула в його життя, як тропічний птах – у прочинене вікно. Вона була донькою

Максиміліани, яку він колись божествив, але вже давно поховав у серці та у своєму «Вертері». Листи, якими відтепер закидала його Беттіна Brentano, видавалися йому ще більш курйозними й дивакуватими, ніж її поява в герцогській бібліотеці. Він узяв з неї обіцянку нічого від нього не чекати, оскільки його службові справи й так крадуть у нього надто багато час – і яку відповідь він дістав у її наступному листі? Вона, мовляв, жадала вкрасти в Гете весь його час – минулий, теперішній та майбутній, а також проміжки між ними, заповнені його серцебиттям (Гассер 2023: с. 31).

Ці платонічні стосунки з активною позицією однієї та батьківським відстороненням іншого були переосмислені Б. фон Арнім у форматі епістолярного роману «Листування Гете з дитиною» («Goethes Briefwechsel mit einem Kinde», 1835). У результаті книжка отримала читацький мегауспіх серед тодішньої аудиторії, попри боязнь та спротив її чоловіка Ахіма фон Арніма та брата Клеменса Brentano в оприлюдненні нібито провокативних фактів із приватного життя публічних осіб.

Інакше виглядала суто гіпотетична пара епохи романтизму Емілі Бронте – лорд Байрон. Тут мовиться про літературну інспірацію для середньої з сестер-письменниць Бронте при створенні подекуди містичного кохання між Кеті та Гіткліфом у її романі «Буремний перевал» (“Wuthering Heights”, 1847):

Кеті й Гіткліф виникли природним чином із неї самої, з Байрона й гондальської принцеси Августини Джеральдіни. Тим не менш, Емілі Бронте нелегко давалося писання: якщо роман писав чоловік, то читачі судили його роман; якщо писала жінка, то судили її характер. Хоча вона обрала невизначений за статтю псевдонім «Елліс Белл», Емілі відчувала, що за нею спостерігає згряя критиків-чоловіків, які сидять і судять її, і вона хотіла їм у цьому перешкодити, наскільки це можливо (Гассер 2023: с. 76).

Для літературознавців дотепер залишається відкритим питанням щодо автобіографічної складової цього культового роману «дамського реалізму», оскільки життя Е. Бронте не вирізнялося настільки емоційними зовнішніми факторами. Тому цілком логічним виглядає потужний вплив лорда Байрона-романтика на авторку-читачку його творчого доробку та праць про

нього, що доводить М. Гассер у сьомому розділі «Легше голіруч розколоти стовбур дуба навпіл» («Ebenso gut könnte man versuchen, mit bloßen Händen eine Eiche zu spalten»).

Окрему групу у «Примхах пристрасті» становлять любовні трикутники, які поділимо на дві підгрупи: класичні та умовні. До класичних любовних трикутників зараховуємо реальні інтимні стосунки між людьми: Джон, Ада та Артур Голсворсі; Іріна Гваданіні, Владімір Набоков і Вера Слонім; Роберт Антельм, Діоніс Масколо й Маргерит Дюрас. Існування англійського тріо втілювалося у знаменитій трилогії Дж. Голсворсі «Сага про Форсайтів» (“The Forsyte Saga”, 1906–1921), оповідаючи про шлюби Ади з двома чоловіками-кузинами. Російсько-емігрантський адюльтер обіграно у першому англomовному романі В. Набокова «Справжнє життя Себастьяна Найта» (“The Real Life of Sebastian Knight”, 1941):

Цього разу він хотів винайти роман-гру, правил якої читач не знав – вигадану біографію письменника російського походження з рисами нуару, справжню мелодраматичну мішанку зі злої пристрасті, провини й каяття на тлі всесвіту з покрученими моральними законами. У романі було ще дещо, що він десятиріччя по тому заперечував із гнівним завзяттям: його роман з Іріною, проте оброблений і видозмінений так хитровигадано, що жодному читачеві не впала б у вічі можлива автобіографічність книжки (Гассер 2023: с. 170).

Наступний любовний трикутник стосується Франції часів Другої світової війни та її наслідків із присмаком південно-східної Азії завдяки роману М. Дюрас «Коханець» («L’amant», 1984). На відміну від двох попередніх, це вже жіноча версія опрацювання травматичного юнацького (любовного) досвіду, на що натякає назва історії «Правда, хай навіть злочинна» («Die Wahrheit, und wäre es ein Verbrechen»).

Під умовними любовними трикутниками ми розуміємо дві констеляції літературної пари та їх творця: Джон Апдайк (Рут Леонард і Гаррі Енгстрьом) й Габріель Гарсія Маркес (Ферміна Даса та Флорентіно Аріса). У першому випадку мова йде про відому апдайківську тетралогію про Кролика-Гаррі (1960–1990) в контексті американського суспільства споживання:

Кролик Енгстрьом – це те, ким, можливо, став би Апдайк, якби не навчався в Гарварді й після коледжу сміливо вирішив видавати щонайменше одну книгу на рік. Кролик був трохи молодший за нього, більш спортивний, життєлюбний, дикий, чутливий й інтуїтивно релігійний: звичайна людина, яка – як і всі – не була ніким. Апдайк урізноманітнив своє існування. Що було б, запитував він себе, якби він розірвав свій шлюб без любові, щоб пожити з іншою жінкою (Рут Леонард. – *Ю. І.*) – нехай навіть лише кілька місяців, які в пам'яті згодом склалися в сліпуче ціле, як незабутня веселка? Тоді принаймні вдалося б пожити й було б не так страшно, що колись доведеться померти (Гассер 2023: с. 95).

Історія другого трикутника розкривається в передостанньому розділі з напрочуд романтичною назвою «Казка про двох молодих, що знайшли одне одного лише в старості» («Das Märchen von den zwei jungen Menschen, die erst im Alter zueinanderfanden»). Вона стосується колумбійського нобеліата Г. Г. Маркеса і його любовного роману «Кохання під час холери» («El amor en los tiempos del cólera», 1985):

Він боявся померти раніше за Мерседес, боявся самотнього життя, що чекало на неї потім, а оскільки думки про смерть міг зупинити, мов заклинанням екзорциста, лише силою любові, Гарсія Маркес вирішив оспівати в романі «Кохання під час холери» всі іпостасі любові: не лише дурман закоханості, що приносив із собою жахливі симптоми холери, а й кохання між двома старими людьми, немічними й непоказними, – кохання, яке ще досі було табу на всіх континентах цієї гротескної планети.

Він створив закоханих у романі, перетворивши свого батька й себе самого на Флорентіно Арісу, а свою матір і Мерседес – на Ферміну Дасу (Гассер 2023: с. 184).

Зауважимо, що М. Гассер аналізує насамперед досвід гетеросексуальних пар, прикметних для класичних любовних романів. Разом з тим, автор зображує приклад гомоеротизму британського письменника Едварда Морґана Форстера в контексті його мандрів Індією та «аморального» роману «Моріс» (“Maurice”, 1913–1914), опублікованого лише посмертно (1971). Автор також оприявнює афективний пошук любові у випадку з новозеландською

письменницею Дженет Фрейм, яка здобула сумнозвісну славу через хибне лікування шизофренії, що відобразилося в її яскравій автобіографічній трилогії «Янгол за моїм столом» (“An Angel at My Table”, 1982–1989).

Очевидно, «Примхи пристрасті» можна інтерпретувати як есе, на що вказує український переклад книжки. У такому разі доцільно згадати український «аналог» Володимира Єрмоленка «Ерос і Психея. Кохання і культура в Європі» (2023), яка чітко визначена автором як есеї. Вона тематично перегукується з книжкою М. Гассер і налічує також п’ятнадцять розділів, але вже у вигляді хронологічно розташованих періодів розвитку європейської цивілізації (від Ренесансу з екскурсом в антично-середньовічні культурні парадигми любові і до кінця ХХ ст.). Примітно, що В. Єрмоленко має подібний до німецького колеги бекграунд: викладач – філософ – письменник – співавтор подкасту. Водночас «Ерос і Психея» охоплює ширший мистецький та національний контекст суто європейських зразків (включаючи український), беручи за основу авторський концепт кохання: наближення (близькість) і віддалення (далекість) (Єрмоленко 2023: с. 485–489). Зауважимо, що ця книжка розрахована на більш ерудованих реципієнтів та реципієнток.

В анотації до есеїв, попри їх академічність за рахунок формальної схожості до циклу лекцій з переліком рекомендованої літератури, пропонується теза сприймати книжку «радше як захопливий роман» (Єрмоленко 2023: с. 4). У цьому сенсі помічаємо спільне намагання двох письменників-науковців розповісти про кохання та літературу в найбільш адекватний спосіб. Позаяк вони поєднують документалізм нефікційної літератури з грайливим стилем любовного роману, що оповідає про романи людей, які їх творять і проживають. Припустимо, що мова йде про інтелектуальне підглядання за літературними геніями у сфері інтимності, коли вони щиро промовляють до інших.

У підсумку наголосимо, що «Примхи пристрасті» М. Гассера є нетиповим прикладом нефікційної літератури. Книжка, покликаючись на біографії митців ти мисткинь, засвідчує історії закоханих пар (часом любовних трикутників) та вплив цих стосунків на їхнє життя і творчість. При цьому автор свідомо

використовує стильові й композиційні прийоми романтичних романів, що дозволяє зарахувати цю книжку до фікційної літератури, а саме до жанру «любовний роман». Мабуть, зазначена жанрова амбівалентність грає на користь правдивого й об'єктивного показу кохання в художній літературі, що висловлює себе емоційно і нештучно, як це притаманно почуттям пристрасно закоханих.

- Анікіна, І. і Мельник, Т. (2023). Субжанри сучасної німецької та англійської прози. *Knowledge, Education, Law, Management*, № 3 (55), с. 52–57. <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.3.8>
- Варикаша, М. (2010). Література non-fiction: поміж фактом і фікцією. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство*, вип. XXIII, ч. 3, с. 28–39.
- Галич, А. (2013). *Fiction i non fiction в літературі: проблеми теорії та історії*. Луганськ : СПД Резніков В. С., 368 с.
- Гассер, М. (2023). *Примхи пристрасті: Історії про книжки та кохання*. Пер. з нім. Г. Гнедкової. Львів : Видавництво Анетти Антоненко, 224 с.
- Єрмоленко, В. (2023). *Ерос і психея. Кохання і культура в Європі*. Львів : Видавництво Старого Лева, 496 с.
- Колошук, Н. (2009). Нефікційна література (документалістика) як маргінальне явище мультикультурного процесу сучасності: українська ситуація. *Питання літературознавства*, № 78, с. 215–223.
- Художній потенціал нефікційної літератури* (2024). Матеріали XIX Міжнародної літературознавчої конференції (Чернівці, 25–26 жовтня 2024 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 144 с.
- Як розрізнити любовні романи: лекція Юлії Типусяк про жанри та різновиди романтичної літератури (2025). *Vivat Publishing*, 12 червня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BggP55lJejc&list=WL&index=1> (дата звернення: 25.03.2025).
- Danesi, M. (2019). Love Stories. In: *The Semiotics of Love. Semiotics and Popular Culture*. London : Palgrave Macmillan Cham, pp. 88–106. https://doi.org/10.1007/978-3-030-18111-6_4
- Gasser, M. (2019a). «Launen der Liebe». Was nützt die Liebe in Romanen. Markus Gasser im Gespräch mit Andrea Gerke. *Deutschlandfunk Kultur*. 25. Januar. URL: <https://www.deutschlandfunkkultur.de/markus-gasser-launen-der-liebe-was-nuetzt-die-liebe-in-100.html> (дата звернення: 25.03.2025).
- Gasser, M. (2019b). *Die Launen der Liebe: Wahre Geschichten von Büchern und Leidenschaften*. München : Carl Hanser Verl., 320 S.
- Gasser, M. *Literatur ist Alles*. URL: <https://www.youtube.com/@LITERATURISTALLES/videos> (дата звернення: 25.03.2025).

- Ramsdell, K. (2012). *Romance Fiction: A Guide to the Genre*. New York : Bloomsbury Publishing, 744 p.
- Ramsdell, K. (2018). *Encyclopedia of a Romance Fiction*. California : Greenwood, 488 p.
- Roach, C. M. (2016). *Happily Ever After: The Romance Story in Popular Culture*. Bloomington : Indiana University Press, 340 p.
- Schwaner, A. (2021). *Raumsemantik in deutschsprachigen Liebesromanen des 21. Jahrhunderts*. Dissertation des philosophischen Doktorgrades. Georg-August-Universität Göttingen, 329 S. <http://dx.doi.org/10.53846/goediss-4>
- Tabakow, M. L. und Strobl, S. (2025). Grenzgefechte: Infragestellung der verschwimmenden Grenzen zwischen Fiktion und Sachbuch. In: Hemmy, K. und Balasubramanian, Ch. (Hrsg.). *Weltenglisch, Globale Klassenzimmer. Die Zukunft der englischen Literatur- und Sprachwissenschaften*. Singapore : Springer VS, S. 239–254. https://doi.org/10.1007/978-981-97-8183-6_14
- Wherry, M. (2014). More than a Love Story: The Complexities of the Popular Romance. In: Berberich, Ch. (ed.). *The Bloomsbury Introduction to Popular Fiction*. London, New Delhi, New York, Sydney : Bloomsbury Publishing, pp. 53–68.

“THE WHIMS OF LOVE” BY MARKUS GASSER: NONFICTIONAL ROMANTIC ROMANCE ABOUT LITERATURE

Yulia Isapchuk

orcid.org/0000-0001-7542-6100

y.isapchuk@chnu.edu.ua

Department of World Literature and Theory of Literature

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

2 Kotsiubynsky Street, 58002, Chernivtsi, Ukraine

Abstract. The article examines the book “The Whims of Love: True Stories of Books and Passions” («Die Launen der Liebe: Wahre Geschichten von Büchern und Leidenschaften», 2019) by Austrian literary critic and writer Markus Gasser (born 1967) in the aspect of the dialogue between fiction and nonfiction. The structure consists of a kind of mini-preface (motto) and eleven parts, divided into fifteen chapters, and demonstrates the nominative nature of the compositional ring. It is emphasized that M. Gasser uses the stylistic principles of the “love story” genre, which enhance the author’s intention to recreate the plot of a nonfictional text in a fascinating way. The clichéd titles of the book’s parts indicate the stages and / or variants of the lovers’ relations, which ultimately ends with a traditional for romantic romances “happy ever after ending”. The spatiotemporal organization of the book shows a fairly broad geography and describes sixteen private stories from the 19th–20th centuries. Given the author’s concept of the whims of love, we found various interpretative constellations of love relationships, based primarily on the experience of heterosexual lovers. There are classifications of autobiographical

prototype couples (Bowles, J. Gabriel and M. Lowry), scandalous (George Eliot and J. H. Lewes, E. Barrett and R. Browning), star couples (S. Plath and T. Hughes, Y. Ono and J. Lennon), epistolary (B. von Arnim and J. W. von Goethe) and couples of literary inspiration (E. Brontë and Lord Byron), classical / real love triangles (Galsworthy; I. Guadanini, V. Nabokov and V. Slonim; R. Antelme, D. Mascolo and M. Duras) and nominal love triangles (literary couple and their creator – J. Updike and G. G. Marquez). An example of homoeroticism (E. M. Forster) and the affective search for love (J. Frame) are highlighted.

Keywords: Marcus Gasser; “The Whims of Love”; love and creativity; romantic romance; nonfiction; genre; style; composition.

References

- Anikina, I. and Melnyk, T. (2023). Subzhanry suchasnoï nimets’koï ta anhliis’koi prozy [Subgenres of Contemporary German and English Prose]. *Knowledge, Education, Law, Management*, no. 3 (55), pp. 52–57. (in Ukrainian). <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.3.8>
- Varykasha, M. (2010). Literatura non-fiction: pomizh faktom i fiktsiieiu [Nonfiction: Between the Fact and Fiction]. *Aktual’ni problemy slovians’koi filolohii. Seriia: Linhvistyka i literaturoznavstvo*, iss. XXIII, part 3, pp.28–39. (in Ukrainian).
- Halych, A. (2013). *Fiction i non fiction v literaturi: problemy teorii ta istorii* [Fiction and Nonfiction in Literature: Problems of Theory and History]. Luhansk : SPD Rieznikov V. S., 368 p. (in Ukrainian).
- Gasser, M. (2023). *Prymkhy prystrasti: Istorii pro knyzhky ta kokhannia* [The Whims of Love: True Stories of Books and Passions]. Translated from the German by H. Hnedkova. Lviv : Vydavnytstvo Anetty Antonenko, 224 p. (in Ukrainian).
- Yermolenko, V. (2023). *Eros i psykheia. Kokhannia i kul’tura v Ievropi* [Eros and Psyche. Love and Culture in Europe]. Lviv : Vydavnytstvo Staroho Leva, 496 p. (in Ukrainian).
- Koloshuk, N. (2009). Nefiktsiina literatura (dokumentalistyka) iak marhinal’ne iavyshche mul’tykul’turnoho protsesu suchasnosti: ukraïns’ka sytuatsiia [Non-fiction (Documentary) as a Marginal Phenomenon of the Multicultural Process of Modernity: the Ukrainian Situation]. *Pitannâ literaturoznavstva*, no. 78, pp. 215–223. (in Ukrainian).
- Khudozhnii potentsial nefiktsiinoï literatury* [The Literary Potential of Nonfiction] (2024). Proceedings of the 21st International Literary Conference. Chernivtsi : Chernivets’kyi nats. un-t im. Iu. Fed’kovycha, 144 p. (in Ukrainian).
- Iak rozrizniaty liubovni romany: lektsiia Iulii Typusiak pro zhanry ta riznovydy romantychnoï literatury [How to Distinguish Romance Novels: A Lecture by Yulia Tipusiak on Genres and Varieties of Romantic Literature] (2025). *Vivat Publishing*, June 12. (in Ukrainian). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BggP55lJc&list=WL&index=1> (accessed: 25.03.2025).

- Danesi, M. (2019). Love Stories. In: *The Semiotics of Love. Semiotics and Popular Culture*. London : Palgrave Macmillan Cham, pp. 88–106. https://doi.org/10.1007/978-3-030-18111-6_4
- Gasser, M. (2019a). «Launen der Liebe». Was nützt die Liebe in Romanen. Markus Gasser im Gespräch mit Andrea Gerk. *Deutschlandfunk Kultur*. 25. Januar. URL: <https://www.deutschlandfunkkultur.de/markus-gasser-launen-der-liebe-was-nuetzt-die-liebe-in-100.html> (accessed: 25.03.2025).
- Gasser, M. (2019b). *Die Launen der Liebe: Wahre Geschichten von Büchern und Leidenschaften*. München : Carl Hanser Verl., 320 S.
- Gasser, M. *Literatur ist Alles*. URL: <https://www.youtube.com/@LITERATURISTALLES/videos> (accessed: 25.03.2025).
- Ramsdell, K. (2012). *Romance Fiction: A Guide to the Genre*. New York : Bloomsbury Publishing, 744 p.
- Ramsdell, K. (2018). *Encyclopedia of a Romance Fiction*. California : Greenwood, 488 p.
- Roach, C. M. (2016). *Happily Ever After: The Romance Story in Popular Culture*. Bloomington : Indiana University Press, 340 p.
- Schwaner, A. (2021). *Raumsemantik in deutschsprachigen Liebesromanen des 21. Jahrhunderts*. Dissertation des philosophischen Doktorgrades. Georg-August-Universität Göttingen, 329 S. <http://dx.doi.org/10.53846/goediss-4>
- Tabakow, M. L. und Strobl, S. (2025). Grenzgefechte: Infragestellung der verschwimmenden Grenzen zwischen Fiktion und Sachbuch. In: Hemmy, K. und Balasubramanian, Ch. (Hrsg.). *Weltenglisch, Globale Klassenzimmer. Die Zukunft der englischen Literatur- und Sprachwissenschaften*. Singapore : Springer VS, S. 239–254. https://doi.org/10.1007/978-981-97-8183-6_14
- Wherry, M. (2014). More than a Love Story: The Complexities of the Popular Romance. In: Berberich, Ch. (ed.). *The Bloomsbury Introduction to Popular Fiction*. London, New Delhi, New York, Sydney : Bloomsbury Publishing, pp. 53–68.

Suggested citation

Isapchuk, Y. (2025). “Prymkhy prystrasti” Markusa Gassera: nefiktsiinyi liubovnyi roman pro literaturu [“The Whims of Love” by Markus Gasser: Nonfictional Romantic Romance about Literature]. *Pitannâ literaturoznavstva*, no. 111, pp. 54–69. (in Ukrainian). <http://doi.org/10.31861/pytlit2025.111.054>

Стаття надійшла до редакції 5.04.2025 р.

Стаття прийнята до друку 25.06.2025 р.